

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING, WONEN EN ONROEREND ERFGOED

NOTA AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft:

- voorontwerp van decreet over Vlaamse Erfgoednetwerken
- Definitieve goedkeuring

Samenvatting

Het decreet over Vlaamse Erfgoednetwerken moet een solide rechtsbasis bieden voor het samenwerken met en het ondersteunen van organisaties die instaan voor het beheer, de exploitatie en de ontsluiting van een netwerk van iconische, Vlaamse erfgoedlocaties. Die organisaties moeten aan de hand van erfgoed, erfgoedzorg en erfgoedontwikkeling het verhaal van Vlaanderen brengen, tonen waar Vlaanderen sterk in was en sterk in blijft. Dit betekent een doordachte locatiekeuze, erfgoed voorbeeldig conserveren en ontwikkelen, en inzetten op vernieuwing en experiment. Het Vlaams Erfgoednetwerk is ook de partner die kan inspringen waar locaties uitdagingen stellen. Als model gelden verschillende buitenlandse organisaties, hetzij overheids-, hetzij privé-initiatief. Op basis van het decreet kunnen organisaties als Herita vzw bevestigd worden als Vlaams Erfgoednetwerk. Het decreet regelt enkel de algemene principes. Een uitvoeringsbesluit zal dieper ingaan op bepaalde details en modaliteiten.

1. SITUERING

A. BELEIDSVELD/INHOUDELIJK STRUCTUURELEMENT/BELEIDSDOELSTELLING

Beleidsveld Onroerend Erfgoed

ISE 1: partnerschappen rond erfgoedzorg

Doelstelling “iedereen koestert het onroerend erfgoed als een evident en integraal deel van onze leefomgeving, cultuur, identiteit en natie.” (beleidsnota Onroerend Erfgoed, p. 15)

Erfgoed maakt deel uit van onze leefomgeving, cultuur, identiteit en natie. Het ontleent er een betekenis, rol en invulling aan. Daarom staat onroerenderfgoedzorg niet op zichzelf. Die kan alleen maar vorm krijgen als de gebruikers van de leefomgeving het belang en de meerwaarde van erfgoed inzien en zich ertoe engageren om het in stand te houden. We willen dan ook een evidentie maken van dat engagement.

Samen met de gebruikers van onze leefomgeving geven we gestalte aan het erfgoedbeleid. We zetten de dialoog met erfgoedgemeenschappen verder en rekenen op lokale besturen en partnerverenigingen als tussenpersoon om de dialoog in goede banen te leiden. Daarnaast laten we erkende onroerenderfgoedgemeenten verder uitgroeien tot echte eerstelijnspartners in de uitvoering van het beleid. Erfgoed en erfgoedzorg zijn meer dan een 'doel op zich'. Het zijn katalysatoren om bredere maatschappelijke uitdagingen het hoofd te bieden.

➔ Operationele doelstelling "Samen met de partnerverenigingen verbreden we het draagvlak voor onroerend erfgoed en verbeteren we de dienstverlening voor onroerenderfgoedzorgers." (beleidsnota Onroerend Erfgoed, p. 18):

Verenigingen als Herita, Monumentenwacht Vlaanderen, het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur (CRKC) en de Erfgoedkluis slaan de brug tussen het Vlaamse erfgoedbeleid en de praktijk. Ze vormen mee het uithangbord van de onroerenderfgoedzorg. Ze moeten bijdragen aan draagvlakverhoging, kennis en expertise aanbieden, de vinger aan de pols houden en als spreekbuis fungeren voor het middenveld.

Herita moet zich verder ontwikkelen tot de centrale middenveldorganisatie inzake erfgoed. Bijzondere aandachtspunten daarbij zijn het betrekken en waarderen van de vele vrijwilligers in de sector, de verdere uitbreiding van het Netwerk Open Monumenten, de integratie van de Open Monumentenkaart in de Museumpas en de uitbouw van de Herita-portefeuille tot modelsites. De pas gesloten samenwerkingsovereenkomst met vzw Herita bevat goede afspraken in verband met de prioritaire opdracht die moet uitgevoerd worden. Slaagt de VZW er niet in dan wordt de samenwerking beëindigd.

B. VORIGE BESLISSINGEN EN ADVIEZEN

De termijn van de in de beleidsnota vermelde samenwerkingsovereenkomst tussen de Vlaamse Overheid en Herita is eind 2022 verstreken. In de laatste fase van de samenwerking kondigde de nieuwe algemeen directeur een vernieuwd elan aan voor de organisatie, en hij heeft daarin het vertrouwen gekregen van de Vlaamse Regering.

In de Beleids- en begrotingstoelichting Onroerend Erfgoed Begroting 2023 (Vlaams Parlement, stuk 13-F (2022-2023), 28 oktober 2022, p. 6) staat het voornemen om een nieuwe samenwerkingsovereenkomst te sluiten:

Ook met Herita wordt een nieuwe samenwerkingsovereenkomst afgesloten. Voor 2023 wordt gekozen voor een overgangsovereenkomst, die de lopende samenwerkingsovereenkomst voor 1 jaar verlengt. Van deze overgangperiode wordt gebruik gemaakt om de doorgroei van de organisatie tot Vlaamse National Trust gestalte te geven, met focus op het aanleggen en beheren van een verruimde Vlaamse erfgoedportefeuille en de organisatie van evenementen als de Open Monumentendag. Deze rol zal worden ondersteund door een aangepaste decretale onderbouw, om de samenwerking met, de financiële ondersteuning en controle door de Vlaamse overheid structureel te regelen. Het nieuwe elan wordt alvast gevoed door een injectie met relancemiddelen. De bestaande Heritaportefeuille wordt vanzelfsprekend verder voorbeeldig beheerd. Voor verschillende sites lopen restauratietrajecten, ondersteund door meerjarenpremieovereenkomsten. 2023 betekent ook de daadwerkelijke doorstart van de restauratie en ontwikkeling van het kasteel van Heers, dat in 2022 aan Herita is toevertrouwd.

Na een grondige evaluatie van de afgelopen samenwerkingsovereenkomst heeft de Vlaamse Regering op 2 december 2022 inderdaad een overgangssamenwerkingsovereenkomst goedgekeurd voor een periode van 1 jaar (VR 2022 0212 DOC. Samenwerkingsovereenkomst Herita- 1.Nota).

Tijdens dit overgangsjaar moet de decretale onderbouw gestalte krijgen, terwijl Herita vzw de doorgroei van de organisatie tot Vlaams Erfgoednetwerk voorbereidt, door onverminderd het beheer van de bestaande Vlaamse erfgoedportefeuille, de groeistrategie van deze erfgoedportfolio en de financiële onderbouwing ervan uit te tekenen en het business model van publieksontsluiting van zijn sites te concretiseren. Daarnaast bouwt Herita aan een sterke leden- en vrijwilligersbeweging en zet het nog sterker in om de eigen inkomsten te verhogen, naast de verkregen werkingssubsidie. Verder organiseert Herita de jaarlijkse Open Monumentendag en stelt het zich op als een geëngageerde partner met een grote interesse in de ontwikkelingen binnen en kennisdeling naar de erfgoedsector.

Dit voorontwerp van decreet speelt in op voorgaande intenties. Noot: de benaming National Trust is in de loop van de voorbereidingen van het decreet verlaten en vervangen door 'Vlaams Erfgoednetwerk'.

Het voorontwerp werd aangepast aan het taal- en wetgevingsadvies nr. 2023/59 van 13 maart 2023.

Het advies van de Inspectie Financiën werd bekomen op 27 april 2023 (voor behandeling: zie Memorie van Toelichting).

Het begrotingsakkoord werd bekomen op 8 mei 2023.

Het voorontwerp is principieel goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 12 mei 2023.

De Strategische Adviesraad Ruimtelijke Ordening-Onroerend Erfgoed bracht op 21 juni 2023 advies uit over het voorontwerp (voor behandeling: zie Memorie van Toelichting).

De Raad van State bracht op 11 augustus 2023 advies uit over het voorontwerp (voor behandeling: zie Memorie van Toelichting).

2. INHOUD

A. ALGEMENE TOELICHTING

Voor een algemene toelichting bij het voorontwerp van decreet verwijzen we naar de Memorie van Toelichting die bij het voorontwerp is gevoegd.

B. TOELICHTING BIJ DE ARTIKELEN

Voor een artikelsgewijze toelichting van het voorontwerp van decreet verwijzen we naar de Memorie van Toelichting die bij het voorontwerp is gevoegd.

3. BESTUURLIJKE IMPACT

A. BUDGETTAIRE IMPACT VOOR DE VLAAMSE OVERHEID

Het voorontwerp van decreet over Vlaamse Erfgoednetwerken voorziet een drievoudige subsidie ten aanzien van een Vlaams Erfgoednetwerk: een werkingssubsidie, een beheerssubsidie en een verwervingssubsidie. De grootteorde van de subsidie wordt bepaald in vijfjaarlijkse samenwerkingsovereenkomsten, op basis van voorafgaande behoefteninschattingen. Ter vergelijking: Herita vzw ontvangt een jaarlijkse werkingssubsidie, die in 2023 3.250.000 euro bedraagt, en maakt gebruik van het erfgoedpremiesysteem.

B. ESR-TOETS

Een niet onbelangrijk aandachtspunt vormt de ESR-classificatie van Vlaamse Erfgoednetwerken. Een tweetrapstoets van de ESR-verordening moet duidelijkheid brengen over het al dan niet behoren van het Erfgoednetwerk tot de consolidatiemeter van de Vlaamse deelstaatoverheid.

De eerste toets betreft de vraag of een Erfgoednetwerk als een publieke instantie beschouwd wordt. De mate waarin er controle is op een Erfgoednetwerk is hierin een cruciale factor. De mate van controle door de Vlaamse overheid op de activiteiten van een Erfgoednetwerk of de mate waarin het keuzevrijheid krijgt, zullen dus een belangrijk element zijn bij de beoordeling ervan als publieke instantie. Zoals de controle door de Vlaamse overheid nu wordt voorzien, gaan we er vanuit dat een Vlaams Erfgoednetwerk een publieke instantie is.

De tweede toets betreft het nagaan of een Erfgoednetwerk minstens 50% eigen marktconforme inkomsten zal hebben. We gaan er vanuit dat een Erfgoednetwerk zeker in de eerste jaren (van groei) de markttoets niet noodzakelijk zal doorstaan.

Conclusie: op regelmatige basis evalueren we of een erkend Vlaams Erfgoednetwerk al of niet tot de consolidatieperimeter behoort.

C. IMPACT OP HET PERSONEEL VAN DE VLAAMSE OVERHEID

Het voorontwerp van decreet heeft netto geen impact op het personeelsbestand of de personeelsbudgetten van de Vlaamse overheid.

D. IMPACT OP DE LOKALE EN PROVINCIALE BESTUREN

Het voorontwerp van decreet heeft netto geen impact op de lokale en provinciale besturen.

4. VERDER TRAJECT

Na de definitieve goedkeuring wordt het voorontwerp van decreet ter goedkeuring bezorgd aan het Vlaams Parlement.

5. VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering beslist:

- 1° haar definitieve goedkeuring te hechten aan het bijgaande voorontwerp van decreet over Vlaamse Erfgoednetwerken en de bijhorende memorie van toelichting;
- 2° de Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed te gelasten het voornoemd voorontwerp en voornoemde memorie van toelichting in naam van de Vlaamse Regering in te dienen bij het Vlaams Parlement.

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed

Matthias DIEPENDAELE